

**GURUHLI VA LOYIHA ASOSIDA O'QITISH ORQALI LIDERLIKNI
RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI**

Kurbonova Mushtariybegim Baxtiyorjon qizi

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida guruhli va loyiha asosida o'qitish metodlari orqali talabalar shaxsida liderlik sifatlarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, konstruktiv yondashuv asosidagi o'quv jarayonining afzalliklari, liderlik kompetensiyalarining shakllanish mexanizmlari va amaliy tatbiq yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: liderlik, guruhli o'qitish, loyiha asosida ta'lim, konstruktiv yondashuv, tashabbuskorlik, hamkorlik, ijodkorlik, refleksiya.

**РАЗВИТИЕ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ ЧЕРЕЗ ГРУППОВОЕ И ПРОЕКТНОЕ
ОБУЧЕНИЕ**

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы развития лидерских качеств личности студентов через методы группового и проектного обучения в образовательном процессе. Также освещаются преимущества учебного процесса, основанного на конструктивном подходе, механизмы формирования лидерских компетенций и пути их практического применения.

Ключевые слова: лидерство, групповое обучение, проектное обучение, конструктивный подход, инициативность, сотрудничество, креативность, рефлексия.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — jamiyat ehtiyojlariga javob bera oladigan, tashabbuskor, ijodiy va liderlik salohiyatiga ega kadrlarni tayyorlashdir. Liderlik faqat boshqaruv jarayonida emas, balki o'quv faoliyatining barcha bosqichlarida namoyon bo'ladigan muhim kompetensiyadir. Shu nuqtai nazardan, guruhli o'qitish va loyiha asosida o'qitish metodlari liderlik qobiliyatlarini shakllantirishda eng samarali yondashuvlar sifatida qaraladi.

Asosiy qism

Guruhli o'qitishning pedagogik mohiyati. Guruhli o'qitish — bu ta'lim jarayonida talabalar jamoaviy faoliyat asosida ma'lum muammoni hal etish, fikr almashish va qaror qabul qilish orqali bilimni o'zlashtiradigan metoddir.

Bu jarayonda:

- har bir ishtirokchi mas'uliyatni bo'lishadi;
- yetakchilik rolini bajarish imkoniga ega bo'ladi;
- muloqot, muvofiqlashtirish va tahlil ko'nikmalari shakllanadi.

Psixolog L.S. Vygotskiy (1978) ta'kidlaganidek, o'rganish jarayoni ijtimoiy muloqot orqali samaraliroq kechadi. Talabalar o'zaro hamkorlikda ishlash jarayonida bilimni faqat o'rganmay, balki uni yaratadilar — bu esa konstruktiv yondashuvning mohiyatiga to'la mos keladi.

Shunday qilib, guruhli o'qitish liderlikni quyidagi yo'nalishlarda rivojlantiradi:

- boshqalar fikrini tinglash va hurmat qilish;
- qaror qabul qilishda yetakchilik tashabbusini namoyon etish;
- ijtimoiy mas'uliyatni his etish;
- konfliktli vaziyatlarda muvozanatni saqlash.

Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning)ning mohiyati. Loyiha asosida o'qitish — bu talabalar muayyan muammo yoki vaziyatni chuqur o'rganish, tahlil qilish va ijodiy yechim ishlab chiqish orqali bilimni egallaydigan konstruktiv metoddir. Ushbu metodning asosiy maqsadi — o'quvchini faol ishtirokchi, tadqiqotchi va tashkilotchi sifatida shakllantirishdir.

J. Dewey (1938) ta'limni "tajriba orqali o'rganish" deb talqin qilib, aynan loyiha asosida ishlashni shaxsiy faollik va ijodiy fikrlashning eng samarali shakli sifatida ko'rsatgan.

Loyiha faoliyatining liderlikni rivojlantiruvchi jihatlari:

- Tashabbuskorlik: loyihani boshlash, maqsadni aniqlash, vazifalarni taqsimlash;
- Mas'uliyat: jamoaning natijasi uchun javobgarlikni his etish;
- Kommunikativlik: guruhda samarali muloqot va muvofiqlashtirish;
- Motivatsiya: o'z g'oyasini amaliyotda sinab ko'rish imkoniyati.

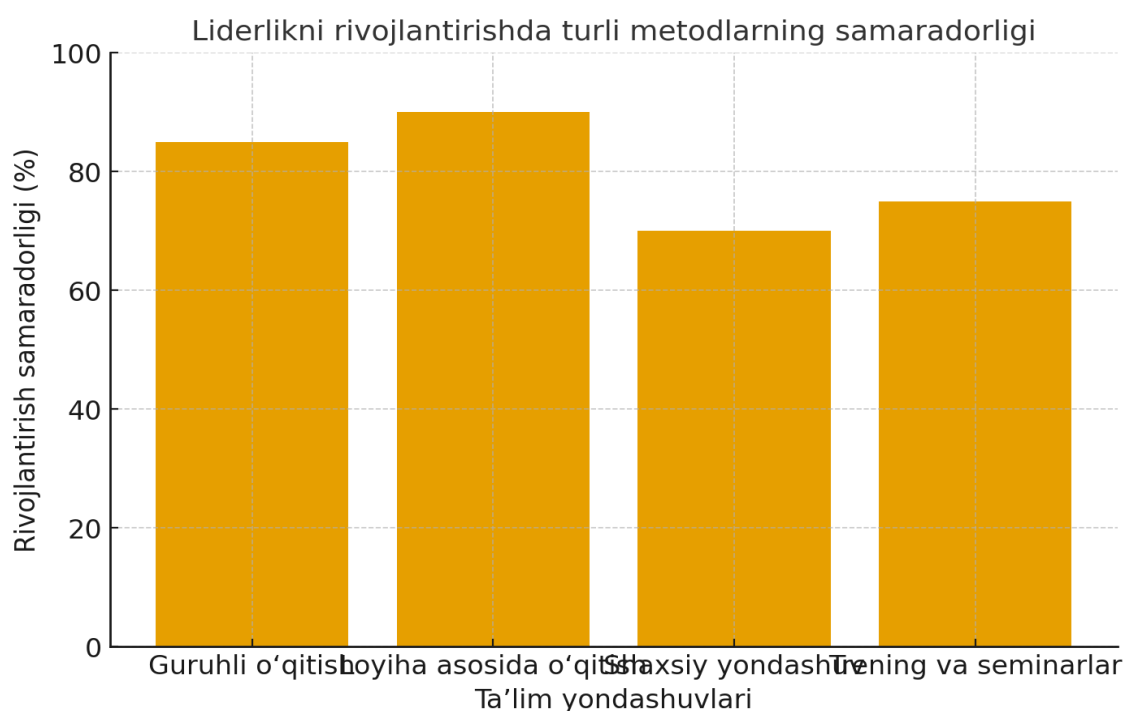
Bunday faoliyat natijasida talaba nafaqat bilim oladi, balki o'zini jamoa ichida yetakchi, tashabbuskor va ijodkor sifatida sinab ko'radi.

3. Konstruktiv yondashuv asosida metodlarning o'zaro uyg'unligi. Guruhli va loyiha asosida o'qitishning umumiy xususiyati shundaki, har ikkisi talabaning faol subyektligini ta'minlaydi. Konstruktiv yondashuvda bilim o'qituvchi tomonidan berilmaydi, balki talabalar o'zaro hamkorlik orqali "yaratadi". Shu jarayonda liderlik tabiiy shaklda yuzaga chiqadi — ya'ni kimdir tashabbus ko'rsatadi, kimdir yo'naltiradi, kimdir muvofiqlashtiradi. O'qituvchining vazifasi esa — bu jarayonni boshqarish emas, yo'naltirish va refleksiya uchun sharoit yaratishdir.

Amaliy tatbiq yo'llari. Ta'lim jarayonida guruhli va loyiha asosida o'qitishni samarali qo'llash uchun quyidagi tavsiyalar muhimdir:

1. Kichik guruhlar (4–6 nafar talaba) shaklida topshiriqlarni taqsimlash;
2. Har bir loyihada yetakchi (lider) va muvofiqlashtiruvchi rolni belgilang;
3. Guruh ishlarini refleksiya bosqichi bilan yakunlash — bu shaxsiy o'sishni anglash imkonini beradi;
4. Muammoli vaziyatlar asosidagi loyihalarni tanlash — talabalarning ijodiy fikrlashini faollashtiradi;

5. O'qituvchi tomonidan rag'batlantirish va konstruktiv tahlil tizimini yo'lga qo'yish.

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, ta'lim jarayonida liderlik sifatlarini rivojlantirishda loyiha asosida o'qitish (90%) eng yuqori samaradorlikka ega. Bu yondashuv talabalarning mustaqil fikrlashi, tashabbuskorlikni namoyon etishi, mas'uliyat va jamoaviy muvofiqlikni shakllantirish imkonini beradi. Loyiha jarayonida har bir ishtirokchi o'z rolini anglaydi va natijaga erishish uchun liderlik ko'nikmalarini amalda sinab ko'radi.

Guruhli o'qitish (85%) ham yetarlicha samarali metodlardan biri bo'lib, u talabalarda hamkorlikda ishlash, o'z fikrini ifoda etish va boshqalarning fikrini inobatga olish madaniyatini shakllantiradi. Guruh ichida tabiiy ravishda norasmiy liderlar paydo bo'ladi va bu ularning ijtimoiy faoliyatini mustahkamlaydi.

Trening va seminarlar (75%) esa ko'proq nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish, o'zini namoyon etish va kommunikativ qobiliyatlarni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Shaxsiy yondashuv (70%) individual ishlash va o'z-o'zini rivojlantirishga turtki bo'lsa-da, jamoaviy muhit yetishmagani sababli liderlik sifatleri to'liq shakllanmaydi.

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatadiki, liderlikni rivojlantirishda guruhli va loyiha asosidagi o'qitish metodlarini uyg'unlashtirish eng maqbul natijani beradi. Ushbu yondashuvlar talabalarning nafaqat bilimi, balki ijtimoiy faolligi, tashabbuskorligi va mas'uliyat hissini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Guruhli va loyiha asosida o'qitish talabalarda liderlik sifatlarini shakllantirish uchun tabiiy pedagogik muhit yaratadi. Bunday yondashuvda talabalar jamoaviy hamkorlik, ijodiy fikrlash, tashabbuskorlik va mas'uliyatlilikni o'zlashtiradi. Konstruktiv yondashuv asosidagi bunday metodlar shaxsning nafaqat intellektual,

balki ijtimoiy-psixologik salohiyatini ham rivojlantiradi. Natijada, o'quv jarayoni faqat bilim olish emas, balki yetakchi va ijodiy shaxsni shakllantirish maydoniga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'ulomov A., Normurodova N. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta'lim. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Gapparov Z.G. Sport psixologiyasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'zDJTSU nashriyoti, 2020.
3. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1998.
4. Piaget J. The Construction of Reality in the Child. – New York: Basic Books, 1954.
5. Rahimov D. Ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodlari. – "Psixologiya" jurnali, №2, 2023.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.